
HELIKON

IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI SZEMLE

Tzvetan Todorov, a közvetítő

2018

1

HELIKON

IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI SZEMLE	REVUE DE L'INSTITUT D'ÉTUDES LITTÉRAIRES
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA	DU CENTRE DE RECHERCHE DES SCIENCES HUMAINES DE L'ACADÉMIE HONGROISE DES SCIENCES

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG / COMITÉ DE RÉDACTION

FÖLDES Györgyi

főszerkesztő / directrice de la revue

VARGA László

a szerkesztőbizottság elnöke / président du comité de rédaction

T. ERDÉLYI Ilona

HITES Sándor

KALAVSZKY Zsófia

KARAFIÁTH Judit

könyvrovat / livres

RÁKAI Orsolya

SZENTPÉTERI Márton

SZILI József

SŐRÉS Zsolt

technikai szerkesztő / révision des textes

SZERKESZTŐSÉG / SECRÉTARIAT DE LA RÉDACTION

1118 Budapest, Ménesi út 11–13. Tel.: +36-1-279-2762, fax: +36-1-385-3876

E-mail: helikon@btk.mta.hu

<http://www.iti.mta.hu/helikon.html>

2018/1. – LIX. évfolyam Megjelenik negyedévenként	2018/1. – LIX. année Revue trimestrielle
--	---

feminista és nem-feminista író, aki nem veti meg el a maskulin narratívát, olykor a női látószög paródiáját is véghezviszi, „az eseményeket egy lány szereplő tudatán keresztül mutatja be, de egyúttal megkettőzi azt az érett elbeszélő nő tudata segítségével” (69).

Talán a nőorsók ábrázolása miatt is érezheti azt a Munro-elbeszélések olvasója, hogy erősen önéletrajzi történetekkel van dolga: Coral Ann Howells az önreprezentáció különböző módozatait rendszerezi, kitérve természetesen a *Drága életem* (2012), ami a szerző 'legönéletrajzibb' könyve. E kötetre vonatkozóan H. Ventura E. T. A. Hoffman hatását emeli ki az önéletrajziság mellett. Margaret Atwood – a 'rivális' és Munronál talán nemzetközileg ismertebb szerző – *Az író arcképe fiatal nőként* alcímű tanulmányában a *Lányok, asszonyok élete* kötet alapján a fejlődési regény és a művészregény jellemzőit veszi sorra. *A Jupiter holdjai* kapcsán W. H. New kiindulópontja Munro azon nézete, hogy „az elbeszélés nem egy meghatározott cél felé vezető út, inkább házra hasonlít, olyan szerkezetre, amelyben a jól körülhatárolt terek úgy kapcsolódnak egymáshoz, hogy ezáltal a külső tér is átalakul” (116). New rámutat a Munro-elbeszélésekben gyakran előforduló öntükröző írásmódra is, ami egyrészt idézetekben, másrészt a történetmesélés formájára és funkciójára való utalásokban érhető tetten. Ezt az önreflexivitást, valamint a Munronál gyakori intertextualitást is tekintetbe véve mutat rá Robert McGill a posztmodern jellegre. Héliane Ventura úgy látja, Alice Munro egy női bárd, ami egyrészt felmenői révén életrajzi örökség, másrészt az írásmódban is tetten érhető, amennyiben gyakran tesz említést Homéroszról, a skót dalnokokról, északi sagákról, az amerikai folklóról és kanadai népszerű dalokról – ily módon nem pusztán intertextuális, de intermuzikális utalások is jelen vannak elbeszéléseiben, olyannyira, hogy a *Boldog árnyak tánca* kötet a címet is Gluck *Orfeusz és Euridikéből* veszi. „Az Orfeuszra való utalással ... Munro a zenei kísérettel előadott költészet orális hagyományában helyezi el művét.” (156) Az eposzokra emlékezteti a tanulmány szerzőjét Munro azon írói módszere is, hogy mintegy „leltárt” készít a világról. Az északi mitológia, az Edda-dalok jelenléte a Munro művekből készült legismertebb filmes feldolgozás, az Oscar-díjra is jelölt és hazánkban is játszott *Egyre*

távolabb alapjául szolgáló, eredetileg *A medve felment a hegyre* címmel megjelent történet hőse révén a leglátványosabb, hiszen Grant az angol-szász és északi irodalom professzora.

A Cambridge Companion sorozat egyes szerzőkről, valamint nemzeti irodalmakról, illetve irodalmi korszakokról, műfajokról jelentetett meg eddig közel háromszáz kötetet, amelyek mind az oktatásban, mind a tudományos kutatásban alapműnek számítanak, emellett az adott téma, szerző iránt érdeklődő szélesebb olvasóréteget is képesek megszólítani. A fentiekben bemutatott kötet, valamint a végén található felsorolás a korábban megjelent kézikönyvekről több fájó sebet tép fel a hazai felsőoktatásért és irodalmi közéletért aggódó személyben: egyrészt, miért nem működik egyetlen – egyébként tudományos és oktatási teljesítményét illetően elismert – egyetemünkön sem mérvadó, netán nemzetközileg is jegyzett könyvkiadó? Másrészt miért nem létezik idegen nyelven tanulmánygyűjtemény a kortárs magyar irodalomról, hogy a magyar nyelven megírt regények örvendetesen nagyszámú fordításait kézbe véve a külföldi olvasó (vagy azt netán egyetemi kurzusba integráló oktató) kontextusba tudja helyezni ezeket a műveket?

KÜRTÖSI KATALIN

Ilaria Zamuner, a cura di, «M'exalta el nou i m'enamora el vell» – J. V. Foix (e Joan Miró) tra arte e letteratura. (Firenze: Leo S. Olschki Editore, 2017), XII – 110. + 24 színes képmelléklet.

A kötet a 20. századi katalán irodalom egyik legfontosabb alakja előtt tiszteleg. 2014 decemberében Ilaria Zamuner, a kötet szerkesztője a Chieti-Pescara Egyetemen szervezett egy konferenciát, amelyen Josep Vicenç Foix (1893–1987) munkásságát mutatták be az olasz közönségnek. A konferencia címe: „Jo sóc aquell que en mar advers veleja” – J. V. Foix e le avanguardie storiche tra arte e letteratura [„Én vagyok az, aki ellenséges tengereken hajózik” – J. V. Foix, valamint a történeti avantgárd képzőművészet és irodalom összefüggései]. A kötet a konferencia-előadásokra épül, és az olasz Olschki kiadó jelentette meg a *Biblioteca dell'«Archivum Romanicum»*, Serie I: *Storia, Letteratura, Paleografia*

sorozat 475. köteteként, a költő halálának 30. évfordulóján.

Négy olasz és két katalán nyelven írt tanulmányt, valamint J. V. Foix *És quan dormo que hi veig clar* [Akkor, amikor alszom, minden tiszta számomra] című művének 1975-ös *facsimile* kiadását tartalmazza a könyv. Az utóbbit az író barátja, Joan Miró (1893–1983) katalán festőművész illusztrálta. A tanulmánykötetben a költő korai prózáiról (*Gertrudis e KRTU*) és a *Sol, i de dol* [*Egyedül és gyászban*] című mű különféle kiadásairól olvashatunk, továbbá megtudhatjuk, hogy J. V. Foix hogyan kapcsolódik a provanszál irodalomhoz – különösen Jaufré Rudel trubadúrhoz –, és milyen szálak fűzték Joan Miróhoz.

A bevezetőben Eric Bou a műfaji határok elmosódásáról ír, amit Foix olykor a történeti kánon megsértésével ér el. Korai műveiben a szürrealizmus elemei jelennek meg. A sok álomszerű kép hatására az olvasó kétségbe vonja saját valóságérzékelését. Ilyen költői kép például a fekete ló, amely uralja lovasát. A metaforákon kívül fontos szerepe van a metonímiáknak. A Miró által kifejlesztett minimalista stílus jól alkalmazkodik Foix verbális gazdagságához.

Ilaria Zamuner szerint a modern irányzatok és a történeti, különösen a középkori költői hagyomány egymásba fonódása jellemzi a katalán költő művészetét. A kötet címe, Foix egyik versora is erről az egyesülésről tesz tanúságot: „*M'exalta el nou i m'enamora el vell*” [„Az új felemel, és a régi szerelmese vagyok én”].

A kötetben két katalán tudós munkája is helyet kapott, mindkét publikáció katalán nyelvű. Joan R. Veny-Mesquida a *Sol, i de dol* [*Egyedül és gyászban*] című mű különféle kiadásairól ír. Tanulmánya részletes filológiai dokumentáció. Joan M. Minguet Batllori művészettörténész a költő és a festő közös munkáit mutatja be, egyben értékeli a katalán avantgárd jelenségegyüttesét, különös tekintettel a festészetre.

A Foix és Miró álomszerűsége közötti kétértelmű kapcsolatokról értekezik Marco Alessandrini. Patrizio Rigobon tanulmánya közvetett módon kapcsolódik a kötet témájához. Írásában két fontos jelenségre tér ki, az egyik az irodalmi műfajok közötti – tipikusan modern jelenségeként értékelhető – finom labilitás, a másik pedig a fordítás kérdése. A szerző két katalán író, Joan Peruchó (1920–2003) és Miquel de Palol (1953–) re-

gényein keresztül mutatja be fordítói munkáját, illetve szemlélteti, hogy milyen módon tudja megoldani azokat a nehézségeket, amelyek a műfaji sokszínűségből fakadnak. Két szonettet elemez ebben az összefüggésben – egyébként ez a versforma Foix-hoz is nagyon közel állt.

A tanulmánykötet Foix művészetét az olasz közönségnek mutatja be, így az olvasók közelebb kerülhetnek a kevésbé ismert, huszadik századi katalán irodalomhoz is. Foix művei nagyrészt csak katalánul hozzáférhetőek, ez pedig nemcsak ismertségét, de a témával foglalkozók körét is óhatatlanul leszűkíti. Bár két tanulmány csak katalán nyelven olvasható, a könyvet mégis haszonnal forgathatják azok, akik teljes képet szeretnének kapni az avantgárd katalán költőről és műveinek jelentőségéről.

LENDVAI GYULA

TARTALOM

Tzvetan Todorov, a közvetítő

TANULMÁNYOK

ANGYALOSI GERGELY: Todorov, a közvetítő	3
TZVETAN TODOROV: Az irodalom fogalma (Fordította: Schneller Dóra)	14
TZVETAN TODOROV: Az olvasás mint konstrukció (Fordította: Marczisovszky Anna)	27
TZVETAN TODOROV: Dialogikus kritika? (Fordította: Jeney Éva)	38
MARSÓ PAULA: „Törékeny boldogság”: Tzvetan Todorov Rousseau-olvasata kapcsán	49
ANGYALOSI GERGELY: Egy festő a felvilágosodás árnyékában	54
Z. VARGA ZOLTÁN: Kellem és kötelem. Egy közvetítő arcképe	59

KÖNYVEK

ROSSANA FENU BARBERA: Dante's Tears. The Poetics of Weeping from <i>Vita Nuova</i> to the <i>Commedia</i> / DRASKÓCZY ESZTER	67
RAFFAELE RUGGIERO: Baldassarre Castiglione diplomatico. La missione del cortegiano / SZKÁROSI ENDRE	68
ANDRÉ BRETON: Correspondance avec Tristan Tzara et Francis Picabia, 1919–1924 / SCHNELLER DÓRA	69
SCHILLER ERZSÉBET: A magyar és az orosz irodalom megszgyein. Válogatott tanulmányok / SZABÓ TÜNDE	70
SZÁVAI DOROTTYA: Egyenes labirintus – komparatiztikai tanulmányok / MUDRICZKI JUDIT	72
DAVID STAINES (ed.): The Cambridge Companion to Alice Munro / KÜRTÖSI KATALIN	73
ILARIA ZAMUNER (a cura di): «M'exalta el nou i m'enamora el vell» – J. V. Foix (e Joan Miró) tra arte e letteratura / LENDVAI GYULA	74

IN MEMORIAM

BERKES TAMÁS: Bojtár Endre (1940–2018)	77
--	----

SOMMAIRE

Tzvetan Todorov, le médiateur

ÉTUDES

GERGELY ANGYALOSI: Todorov, le médiateur	3
TZVETAN TODOROV: La notion de littérature (Traduit par <i>Dóra Schneller</i>)	14
TZVETAN TODOROV: La lecture comme construction (Traduit par <i>Anna Marczisovszky</i>)	27
TZVETAN TODOROV: Une critique dialogique? (Traduit par <i>Éva Jeney</i>)	38
PAULA MARSÓ: « Frêle bonheur », - A propos de la lecture de Rousseau par Tzvetan Todorov	49
GERGELY ANGYALOSI: Un peintre à l'ombre des Lumières	54
ZOLTÁN Z. VARGA: Grâce et engagement. Portrait d'un passeur	59

LIVRES

67

IN MEMORIAM

77

SUMMARY

Tzvetan Todorov, the Mediator

STUDIES

GERGELY ANGYALOSI: Tzvetan Todorov, the Mediator	3
TZVETAN TODOROV: The Notion of Literature (Translated by <i>Dóra Schneller</i>)	14
TZVETAN TODOROV: Reading as Construction (Translated by <i>Anna Marczisovszky</i>)	27
TZVETAN TODOROV: Dialogical Criticism? (Translated by <i>Éva Jeney</i>)	38
PAULA MARSÓ: 'Fragile Happiness': Todorov Reads Rousseau	49
GERGELY ANGYALOSI: A Painter in the Shadow of Enlightenment	54
ZOLTÁN Z. VARGA: Grace and Commitment: Portrait of a Ferryman	59

BOOKS

67

IN MEMORIAM

77

Ára: 1300 Ft

Előfizetés egy évre: 5200 Ft

Folyóiratunknak ez a száma az MTA Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottsága
és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg.

nka
Nemzeti Kulturális Alap